

SHERALI JO'RAYEV IJODIY FAOLIYATINING YOSHLAR MA'NAVIY TARBIYASIDAGI AHAMIYATI

Abdullayeva Xurshida Mamirjon qizi

Sherali Jo'rayev nomidagi musiqa va san'at oliy maktabi

Xalq raqsi ijrochisi bo'limi o'qituvchisi

Tel.: +99893 164-46-44,

e-mail: abdullayevaxurdisha@gmail.com

Annotatsiya: maqolada O'zbekiston xalq artisti, xonanda va kompozitor Sherali Jo'rayevning ijodiy faoliyati yoshlar ma'naviy tarbiyasidagi ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Yoshlar qalbida milliy an'analar, Vatanga muhabbat va insoniy qadriyatlarni shakllantirishda Sh. Jo'rayev qo'shiqlari tahlili bilan yoritib berilgan. Maqolada zamonaviy ma'naviy tarbiya tizimida musiqa va san'atning o'rnini ham muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: Sherali Jo'rayev, qo'shiq, musiqa, san'at, madaniyat, ijod, ma'naviy tarbiya, yoshlar, milliy an'analar, millat, xalq.

Аннотация: В статье научно проанализирована роль творческой деятельности Народного артиста Узбекистана, певца и композитора Sherali Jo'rayev в духовно-нравственном воспитании молодёжи. На основе анализа его песен раскрывается их значение в формировании у молодого поколения национальных традиций, любви к Родине и общечеловеческих ценностей. В статье также

рассматривается место музыки и искусства в современной системе духовного воспитания.

Ключевые слова: Sherali Jo'rayev, песня, музыка, искусство, культура, творчество, духовное воспитание, молодёжь, национальные традиции, нация, народ.

Abstract: The article provides a scholarly analysis of the role of the creative activity of the People's Artist of Uzbekistan, singer and composer Sherali Jo'rayev in the spiritual and moral education of youth. Through an analysis of his songs, the study highlights their significance in fostering national traditions, patriotism, and universal human values among young people. The article also discusses the role of music and art in the modern system of spiritual education.

Keywords: Sherali Jo'rayev, song, music, art, culture, творчество, spiritual education, youth, national traditions, nation, people.

Ma'lumki, har qanday millatning ma'naviy va ma'rifiy taraqqiyoti uning san'at va madaniyat merosi bilan chambarchas bog'liq. Yoshlar ma'naviy tarbiyasi esa jamiyatning barqaror rivojlanishi uchun asosiy omillardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, o'zbek milliy musiqasi va estrada san'atida o'z o'rniga ega bo'lgan Sherali Jo'rayevning ijodiy faoliyati yoshlar tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etadi.

Sh.Jo'rayevning ijodi an'anaviy va zamonaviy musiqiy elementlarni uyg'unlashtirganligi, uning asarlarida milliy qahramonlik, ma'naviy qimmat va insoniy qadriyatlar namoyon bo'lishi yoshlar qalbida vatanparvarlik va ma'naviy yuksalish hissini uyg'otadi.

Hofizning qo'shiqlari asosan vatanparvarlik, mehr-muhabbat, oila qadriyati va milliy an'analarni targ'ib qiladi. U o'zining ijodi orqali insonlarni milliy ongga, Vatanga muhabbat va sadoqat ruhiga chorlaydi. Masalan, O'zbekiston xalq shoiri E.Vohidov she'ri bilan kuylangan "O'zbekim" qo'shig'i yoshlarda Vatanga nisbatan chuqur hurmat va muhabbat hissini uyg'otadi, ular o'z millatining tarixi, madaniyati va an'analari bilan faxrlanishni o'rganadi.

Mazkur satrlar bilan boshlangan qo'shiq o'zbek millatining qanchalik qadimiy tarixga egaligi, Al Beruniy, Al Xorazmiy, Al Forobiy, Mirzo Ulug'bek, Mir Alisher, Mirzo Bobur, Shoh Mashrab kabi ulug' ajdodlarimizning lirik ta'rifi san'atkor ijrosida chuqur hurmat va ehtirom bilan maromiga yetkazib ijro etilgan. Shu sababdan ushbu qo'shiq butun o'zbek xalqi va hatto qardosh xalqlar uchun ham eng sevimli qo'shiq sifatida qadrlidir[1.1].

Qo'shiqning final qismi hisoblangan ushbu misralar milliy qadriyat, o'ziga xoslik bilan faxrlanish, o'z xalqiga bo'lgan hurmat, ehtiromni tarannum etishi bilan qalblarni zabt etgan. San'atkor bu kabi vatanparvarlik ruhidagi qo'shiqlarni juda ko'p ijro etgan bo'lib, har bir kuylagan ijodiy asarlari yuksak mahorat hamda ona vatanga muhabbat bilan yaratilganligi ularning umrboqiy bo'lishiga, o'zbek musiqa san'ati, milliy madaniyatimizning bebeho naunalariga aylangan [2.1].

Shu bilan birga, Sh. Jo'rayevning qo'shiqlari oilaviy qadriyatlarni ham yuksak qadrlaydi, ota-onaga hurmat, mehr-shafqat va insoniylik fazilatlarini tarannum etadi. Uning musiqasi va so'zlari xalqning dardi va quvonchini aks ettiradi, milliy ruhiyatni jonlantiradi, yosh avlodni o'zligini anglashga undaydi. Shuningdek, Sh. Jo'rayevning

ijodida do'stlik, muhabbat va insoniy qadriyatlar doimo markaziy o'rinni egallaydi, bu esa uni nafaqat san'atkor, balki millatning ruhini ifodalovchi san'at arbobi sifatida tanitadi[3,24].

Hofizning O'zbekiston xalq shoirasi Halima Xudoyberdieva so'zi bilan kuylangan "Onaginam" qo'shig'i ayniqsa, ota-onaga bo'lgan chuqur ehtirom, buyuk muhabbatni ifoda etib yuraklarni zabt etgan. Mazkur asarda ota-onaning farzand hayotidagi beqiyos o'rni, dorilomon vaqtlarning qadri yuksak mahorat bilan ijro etilgan.

Qo'shiq mazmunan hayotning go'zalligi va uning o'tkinchiligi haqida kuylanib, "Onaginam" deb murojaat qilinishi qo'shiqqa samimiylik va mehr ruhini beradi. Hofiz tinch, dorilomon kunlar kelganini, atrofda bayramona kayfiyat, sozlar sozlanayotganini tasvirlaydi. "Shafaqlari ol" degan ifoda orqali tong yoki oqshomning qizg'ish, chiroyli manzarasi ko'z oldimizda gavdalanadi.

Qo'shiqda bahor kayfiyati kuchli: "olcha guli" obrazi nafosat, poklik va yasharish ramzi sifatida keltirilgan. Bu tasvirlar inson qalbidagi hayajon va nozik tuyg'ularni ifodalaydi. Ammo qo'shiqning eng ta'sirli joyi – "Bu kunlarga yetganlar bor, yetmaganlar bor" degan takroridir. Shu misra orqali hayotning qadri, har bir kunning ne'mat ekani ta'kidlanadi. Ya'ni, bu go'zal kunlarni ko'rish hammaga ham nasib etmasligi kuylangan. Qo'shiq shukronalik, hayotdan zavqlanish va har bir lahzaning qadriga yetish g'oyasini ilgari suradi. Tabiat tasvirlari va musiqiy ohangi orqali u tinglovchini hissiy va falsafiy mulohazaga chorlaydi.

Sh. Jo'rayevning ijodiy uslubi an'anaviy va zamonaviy musiqiy elementlarni uyg'unlashtirishda namoyon bo'ladi. Bu yoshlar uchun nafaqat musiqiy zavq, balki ma'naviy yo'nalish ham berish imkonini beradi.

1. **Milliy qadriyatlarni targ'ib qilish:** Sh. Jo'rayevning qo'shiqlari yoshlar qalbida milliy an'analar va urf-odatlariga hurmat hissini kuchaytiradi. Ijodida milliy qadriyatlarni targ'ib qilish markaziy o'rin egallaydi. Uning qo'shiqlari nafaqat musiqiy asar, balki ma'naviy-ma'rifiy ahamiyatga ega bo'lgan tarbiyaviy vosita sifatida ham qadrlanadi.

Avvalo, san'atkor asarlarida o'zbek xalqining asrlar davomida shakllangan urf-odatlarini, an'analari va qadriyatlari ulug'lanadi. U qo'shiqlarida ota-onaga hurmat, kattaga ehtirom, kichikka izzat, qo'ni-qo'shnichilik, mehmondo'stlik kabi fazilatlarini samimiy va ta'sirchan ohanglarda kuylaydi. Bu esa yoshlar qalbida milliy an'analarga nisbatan hurmat va sadoqat tuyg'ularini mustahkamlaydi.

2. **Ma'naviy yuksalish va axloqiy rivojlanish:** Uning qo'shiqlari axloqiy qadriyatlarni targ'ib qilib, yoshlarda insoniylik va mehr-muhabbatni shakllantiradi. Ijodining muhim jihatlaridan biri – ma'naviy yuksalish va axloqiy rivojlanishga xizmat qilishidir. Uning qo'shiqlari nafaqat estetik zavq bag'ishlaydi, balki chuqur tarbiyaviy mazmuni bilan ham ajralib turadi.

San'atkor asarlarida insoniylik, halollik, vafodorlik, sabr-toqat va mehr-oqibat kabi axloqiy qadriyatlar keng tarannum etiladi. Bu fazilatlar yoshlar ongida ezgulik va adolat tushunchalarini mustahkamlaydi. Qo'shiqlardagi samimiy va hayotiy misollar tinglovchini o'z xatti-harakatlarini tahlil qilishga, yaxshilikka intilishga undaydi.

Shuningdek, uning ijodida ota-onaga hurmat, oilaga sadoqat, do'stlik va muhabbat mavzulari muhim o'rin tutadi. Bunday mazmun yoshlarni mehr-muruvvatli, oqibatli va mas'uliyatli bo'lib voyaga yetishga da'vat etadi. Ayniqsa, muhabbatni poklik va sadoqat bilan bog'lab kuylashi yoshlarda yuksak ma'naviy mezonlarni shakllantiradi.

Bundan tashqari, Sherali Jo'rayev qo'shiqlaridagi hayotiy falsafa yoshlarni sabrli, bardoshli va irodali bo'lishga chorlaydi. Uning ijodida hayotning murakkab va sinovlarga boy yo'llari chuqur ma'no bilan tasvirlanadi. Har bir qo'shiq satrida inson taqdiriga hurmat, ota-ona duosining qudrati, vatanparvarlik tuyg'usi va sadoqat g'oyalari mujassam.

San'atkor insonni qiyinchiliklar oldida sinmaslikka, og'ir damlarda ham umid uchqunini so'ndirmaslikka undaydi. Uning qo'shiqlarida hayot sinovlari vaqtinchalik ekani, ammo insonning sha'ni va qadr-qimmatini abadiy qadriyat ekani ta'kidlanadi. Shu bois ham u tinglovchini har qanday vaziyatda o'zligini yo'qotmaslikka, sabr bilan harakat qilishga va to'g'ri yo'ldan og'ishmaslikka da'vat etadi. Sh.Jo'rayev ijodidagi falsafiy ruh yosh avlod qalbida mustahkam iroda va matonatni shakllantirishga xizmat qiladi. U hayotning achchiq-chuchuk haqiqatlarini kuy va ohang orqali sodda, ammo ta'sirchan tarzda yetkazib, insonni o'z ustida ishlashga, xatolardan saboq olishga va doimo yaxshilik sari intilishga ruhlantiradi.

Shu jihatdan Sherali Jo'rayev qo'shiqlari nafaqat badiiy zavq bag'ishlaydi, balki chin ma'noda ma'naviy tarbiya maktabi vazifasini ham bajaradi. Uning kuy va qo'shiqlarida inson qalbini poklaydigan, ruhiyatini yuksaltiradigan chuqur ma'no

mujassam. Har bir asarida mehr-oqibat, sadoqat, ota-onaga hurmat, Vatanga muhabbat kabi ezgu qadriyatlar ulug'lanadi.

Sh.Jo'rayevning qo'shiqlari yoshlarda ma'naviy poklik, mehr-muhabbat va insoniylik tuyg'ularini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. U o'z ijodi orqali yosh avlodni yuksak axloqiy fazilatlar sari chorlaydi, ularni halollik, sabr-toqat va shukronalik ruhida tarbiyalaydi. Qo'shiqlardagi hayotiy hikmatlar yoshlar ongida chuqur iz qoldirib, ularni to'g'ri yo'lni tanlashga undaydi.

San'atkorning ijodi yosh avlodning komil inson bo'lib kamol topishiga xizmat qiladigan o'ziga xos ma'naviy maktabdir. Chunki uning asarlarida nafaqat hayot saboqlari, balki inson qalbini ezgulikka yetaklovchi ruhiy quvvat ham mavjud. Shu bois uning qo'shiqlari avlodan-avlodga o'tib, yoshlar tarbiyasida muhim o'rin tutib kelmoqda.

3. **Ilhom va ijodiy faollik:** Yoshlar Sh. Jo'rayev ijodidan ilhom olib, o'zaro hamkorlik va ijodiy faollikka intiladi. Sherali Jo'rayev ijodining yana bir muhim jihati – yoshlarni ilhomlantirishi va ularni ijodiy faollikka undashidir. Uning sermazmun qo'shiqlari, xalqona ohanglari va chuqur ma'noli she'riy matnlari yosh avlod qalbida san'atga muhabbat uyg'otadi.

San'atkorning o'ziga xos ijro uslubi va sahnadagi samimiyligi yoshlar uchun ibrat maktabi bo'lib xizmat qiladi. U o'z ijodi orqali mehnatsevarlik, izlanish va iste'dodni rivojlantirish zarurligini namoyon etadi. Natijada, yoshlar nafaqat tinglovchi sifatida, balki ijodkor sifatida ham shakllanishga intiladilar. Shuningdek, Sherali Jo'rayev ijodi yoshlarni o'zaro hamkorlikka chorlaydi. Uning qo'shiqlari ko'pincha jamoaviy ijro

etilishi, turli tadbir va bayramlarda yangrashi orqali yoshlar o'rtasida birlashuv, hamjihatlik va madaniy muloqotni mustahkamlaydi. Bu esa ularning ijtimoiy faolligini oshiradi. Bundan tashqari, uning milliy ruhdagi asarlari yoshlarni musiqa, she'riyat va san'atning boshqa yo'nalishlariga qiziqtiradi. Ko'plab yoshlar uning ijodidan ilhom olib, qo'shiqchilik, sozandalik yoki ijodning boshqa turlarida o'z qobiliyatini sinab ko'rishga harakat qiladi.

Sh.Jo'rayev ijodi yoshlar uchun kuchli ilhom manbai bo'lib, ularni ijodiy izlanish, hamkorlik va ma'naviy o'sishga undaydi. Uning san'ati yosh avlodni faollik, tashabbuskorlik va milliy madaniyatni rivojlantirish yo'lida ruhlantiradi.

Tavsiyalar:

- Maktab va madaniy markazlarda Sh.Jo'rayev qo'shiqlari asosida ma'naviy-tarbiyaviy mashg'ulotlar tashkil qilish;
- Yoshlar uchun konsertlar va master-klasslar orqali milliy an'analarni uyg'un tarzda o'rgatish;
- Musiqiy ta'lim dasturlariga Sh.Jo'rayev ijodidan misollar qo'shish.

Sherali Jo'rayevning ijodiy faoliyati yoshlar ma'naviy tarbiyasida muhim ahamiyatga ega:

- Milliy qadriyatlarni targ'ib qiladi;
- Yoshlarni axloqiy va ma'naviy rivojlantirishda ta'sir ko'rsatadi;
- Ijodiy faollik va milliy madaniy merosga qiziqish uyg'otadi.

Xulosa qilib aytganda, Sh.Jo'rayevning ijodiy faoliyati yoshlar ma'naviy tarbiyasida beqiyos o'rin tutadi. U o'zining sermazmun qo'shiqlari, xalqona ohanglari va

chuqur falsafiy mazmundagi matnlari orqali yosh avlod qalbida ezgulik, sadoqat va milliy g'urur tuyg'ularini shakllantiradi.

Birinchiidan, u milliy qadriyatlarni targ'ib qiluvchi san'atkor sifatida ajralib turadi. Uning asarlarida o'zbek xalqining boy tarixi, urf-odatlarini, an'analari va ma'naviy merosi madh etiladi. Bu esa yoshlarni o'z ildizlarini unutmaslikka, milliy o'zlikni anglashga va Vatanga muhabbat ruhida tarbiyalanishga undaydi.

Ikkinchiidan, Sh.Jo'rayev qo'shiqlari yoshlarning axloqiy va ma'naviy kamolotiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Uning ijodida ota-onaga hurmat, oilaga sadoqat, do'stlik, mehr-muhabbat, insoniylik kabi yuksak fazilatlar kuylanadi. Bunday mazmun yoshlar ongida ijobiy qadriyatlarni mustahkamlaydi, ularni komil inson bo'lib voyaga yetishga ilhomlantiradi.

Uchinchiidan, san'atkorning boy ijodiy merosi yoshlarni ijodiy faollikka va milliy madaniy merosga qiziqishga chorlaydi. Uning qo'shiqlari nafaqat tinglovchi, balki ijodkor sifatida ham yoshlarni o'z iste'dodini namoyon etishga undaydi. Milliy musiqa va an'anaviy ohanglarga bo'lgan qiziqish kuchayib, yoshlar san'at va madaniyatni qadrlashni o'rganadilar. Shu jihatdan, Sherali Jo'rayevning asarlari va ijodiy faoliyati yoshlarni tarbiyalash, ularning ma'naviy dunyosini boyitish hamda milliy g'urur va vatanparvarlik ruhini shakllantirishda muhim namuna bo'lib xizmat qiladi. Uning ijodi bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan holda, yosh avlod qalbida ezgu fazilatlarini kamol toptirishga xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. <https://tafakkur.net/ozbegim/erkin-vohidov.uz>
2. <https://jadid.uz/dorilomon-kunlar-keldi/>
3. Hamidov, R. *O'zbekiston milliy musiqasi va yoshlar tarbiyasi*. Toshkent, 2015.
4. To'xtamo'hamedov, S. *Sherali Jo'raev ijodi: milliy va zamonaviy yo'nalishlar*. Toshkent, 2018.
5. Kamolov, A. *Ma'naviy tarbiyada musiqaning ahamiyati*. Samarqand, 2016.
6. Ahmadov, B. *Yoshlar va milliy an'analar*. Buxoro, 2017.
7. Mirzaev, F. *Konsert dasturlari va ma'naviy tarbiya*. Toshkent, 2019.
8. Ro'ziev, I. *Musiqiy tarbiya va yoshlar ma'naviyati*. Toshkent, 2020.